

Oude bewoning in Padbroek

Tijdens de bouw en inrichting van de wijk Padbroek zijn door amateur-archeologen op verschillende plaatsen in de wijk allerlei sporen en voorwerpen gevonden, die aantonen dat er in vroeger tijden al mensen hebben gewoond. Onderstaand wordt beschreven welke sporen dit betreft en uit welke periode ze afkomstig zijn.

Prehistorie

De oudste sporen zijn gevonden op enkele relatief hoog gelegen terreinen, waar nu Valkenhorst en Kievitenveld gelegen zijn. Het zijn vuurstenen werktuigen en afvalmateriaal uit de *middensteentijd* (8800-5300 v.Chr.). Waarschijnlijk betreft het sporen van jagers en verzamelaars, die langs de oude rivierlopen trokken op jacht naar wild, vis en gevogelte; of op zoek naar eetbare kruiden en planten. Geregeld werden dan onderweg nieuwe gereedschappen gemaakt of oude gerepareerd.

Oude rivierlopen komen in het Land van Cuijk veel voor. Vaak zijn ze door egalisatie of ophoging verdwenen. Van sommige zijn de resten nog herkenbaar in het landschap, zoals bij De Messemaker en aan de Hapseweg. Vanaf de Everdrift naar het westen tot aan Vianen is zo'n rivierloop nog te volgen in het landschap.

Afbeelding 1. Gedeelte van een ingekleurde bodemkaart van Cuijk en omgeving, samengesteld door Stiboka RGD, waarop de restgeulen van oude rivierlopen donker zijn aangegeven.

Afbeelding 2. Gedeelte van de oude stroomgeul vanaf de Everdrift naar het westen.

Uit de erop volgende periode, de *nieuwe steentijd* (5300-2000 v.Chr.), zijn er voorwerpen gevonden in de Valkenhorst. Het zijn vuurstenen werktuigen en aardewerkscherven, waarvan de vormen en de baktechniek kenmerkend zijn voor de zgn. Hazeldonk-3 groep. Dat is een onderdeel van de Michelsbergcultuur, vooral bekend uit Duitsland. De resten zijn te dateren omstreeks 3500 v.Chr. Het is de vroegst bekende landbouwcultuur in deze regio. De spullen zijn onderzocht door archeologen van de Universiteit van Leiden.

Van de *bronstijd* (2000- 800 v.Chr) zijn er diverse vondsten uit Valkenhorst, Buizerdhorst en Sperwerhorst. Dit zijn hoofdzakelijk dikke, lompe aardewerkscherven van grote potten, maar er zijn ook vuurplaatsen gevonden en putten met verkoold graan en eikels (ook voedsel in die tijd). Een stuk van een bronzen kokerbijl is waarschijnlijk het resultaat van een mislukt houthakkersavontuur.

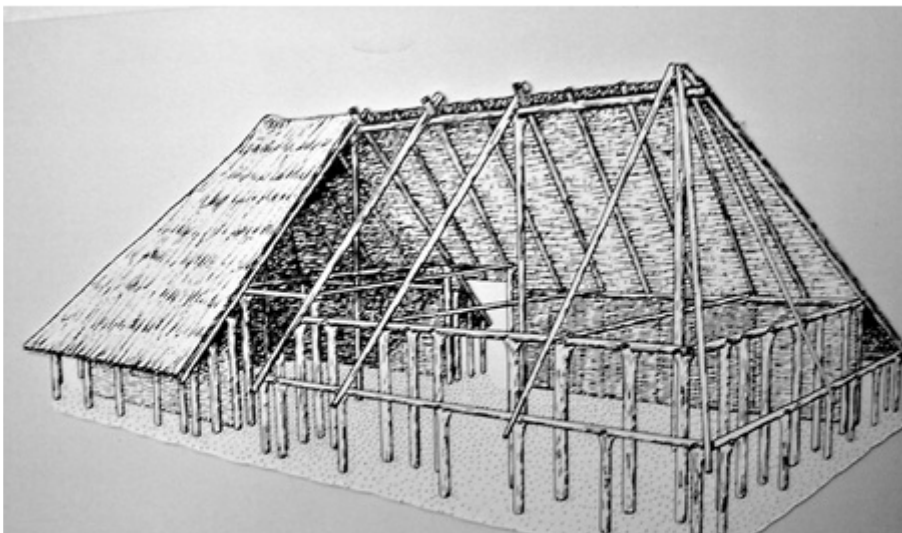
Sporen van woningen uit die tijd zijn niet gevonden. Daarvoor moet je een zorgvuldige opgraving doen van grotere oppervlakken.

De nu bekende gegevens zijn in de jaren zeventig van de vorige eeuw verzameld tijdens het uitgraven van wegcunetten en sleuven voor de funderingen van woningen.

Uit de *ijzertijd* (800-12 v.Chr.) zijn heel veel sporen teruggevonden. De belangrijkste daarvan bestaan uit een groot aantal paalsporen, waaruit een nederzetting met twee huisplattegronden en schuurtjes (zgn. spiekers) is af te leiden. Verder zijn er vier waterputten en een aantal afvalplaatsen terug gevonden.

Afbeelding 3. Paalgatsporen in het wegcunet.

Afbeelding 4. Reconstructietekening van het tweeschepige huis van het type Haps, gebaseerd op huisplattegronden gevonden in het Kamps Veld in Haps. Naar Verwers 1972.

Afbeelding 4. Amateur-archeologen doen bodemonderzoek. De vondsten werden per vak van 1 m2 afzonderlijk verzameld.

Afbeelding 5. Glasvondsten uit Vossehol.

Bijzondere vondsten zijn behalve aardewerk ook stukken van glazen armbanden en kralen. Een complete glazen armband is wel de topvondst.

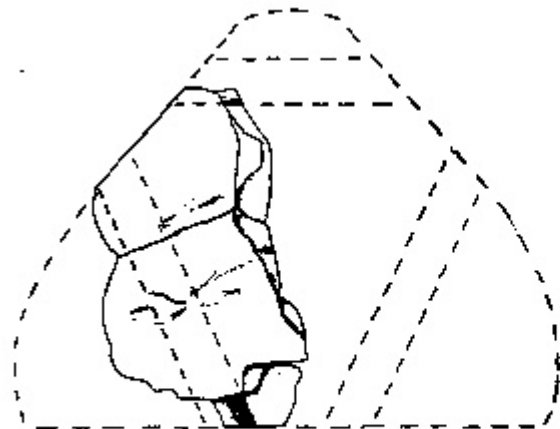
Brokken ijzerslakken geven aan dat er ook ijzer is gewonnen uit ijzeroer. Spinsteentjes en weefgewichten duiden op het spinnen en weven van kleding uit wol of vlas.

Deze nederzetting bevond zich waar nu Vossehol en Wezelhof zijn gebouwd.

In de Valkenhorst zijn onder andere stukken van weefgewichten gevonden.

Afbeelding 6. Spinklosjes en fragment van een driekantig weefgewicht.

Afbeelding 7. Reconstructietekening van een driekantig plat weefgewicht aan de hand van gevonden fragmenten. De dikte bedraagt ca. 6,5 cm. Tekening M. Koolen

Ook aardewerk uit het Reeveeld is te dateren in de ijzertijd. Het gaat om scherven uit enkele kuilen, waarin ook houtskool voorkwam; mogelijk van een crematiegraf.

In de Dassenburcht, Houtsnipwal en Hermelijnkwartier zijn enkele losse scherven uit die tijd gevonden; verdere gegevens ontbreken.

Veel van de onderzoekjes beperkten zich tot het nalopen van het graafwerk van de aannemers. Verder onderzoek was vaak helaas niet mogelijk.

Van het onderzoek zijn aantekeningen in het archief van de Werkgroep Archeologie Cuijk.

Afbeelding 8. Complete en gereconstrueerde potten en bakjes inheems aardewerk uit ijzertijd.

Het onderzoek in het Vossehol is beschreven in een publicatie: "Het Vossehol in Cuijk" door J. Koeling en M. Koolen. Het rapport is aanwezig in de Bibliotheek te Cuijk. Veel van de vondsten zijn te zien in het Museum Ceucum in Cuijk.

Romeinse tijd

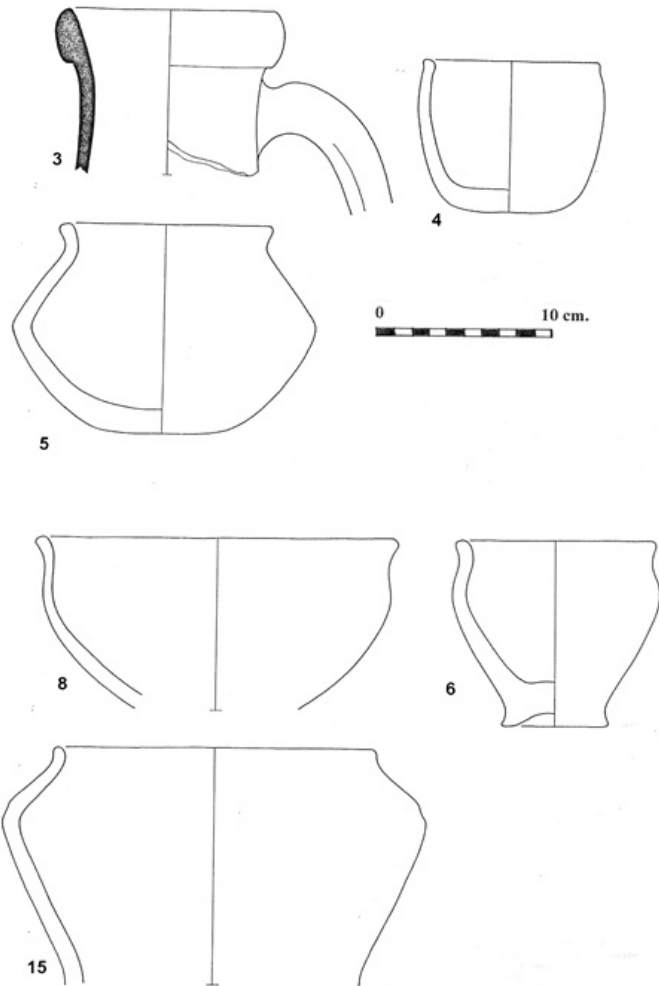
De eerste schriftelijke bronnen die we kennen over het huidige Nederlands grondgebied zijn afkomstig van de Romeinse generaal Julius Caesar en van de Romeinse geschiedschrijver Tacitus. Hiermee komt ook in deze regio min of meer een eind aan de prehistorie.

De Romeinse periode (12 voor tot 450 na Chr.) heeft ook in Padbroek enkele sporen nagelaten.

In het Vossehol kwamen bij een van de ijzertijdwaterputten vroeg-Romeinse scherven uit de eerste eeuw na Chr. voor de dag; mogelijk resultaat van het eerste contact tussen de Romeinen en de autochtone bevolking van Padbroek.

De Romeinse heerbaan, de grote militaire verbindingroute vanaf Nijmegen langs Cuijk naar het zuiden, liep ook gedeeltelijk door Padbroek. Tussen de Heerstraat naar Oeffelt en het Hazeleger werd in 2000 een stukje van deze weg ontdekt in de uitgegraven kuil voor de aanleg van een riooloverstortkelder.

Al eerder was vlakbij de heerbaan een Romeins veldgraf gevonden van een reiziger, die waarschijnlijk ter plaatse gestorven en begraven was.

3 Halsfragment met oor van een Romeinse amfoortype
Oberaden nr. 83. Datering Augusteisch.
(det. prof J.E. Bogaers)

Ijzertijd aardewerk

4 Wijdmondig bakje, glanzend zwart gepolijst

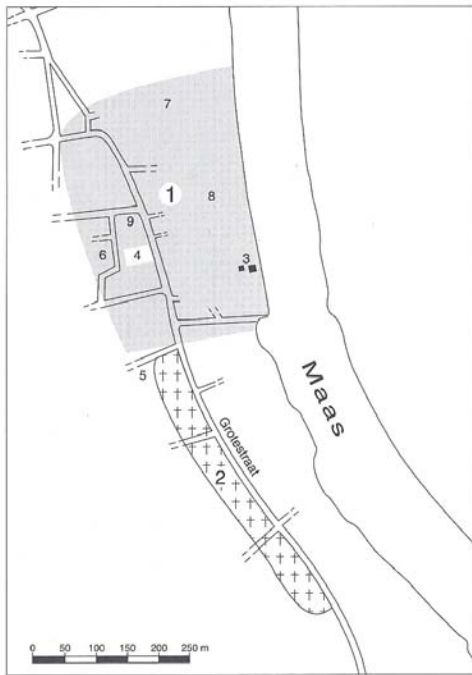
5 Dubbel conische, zwart gepolijste gesloten pot maximum diameter 16 cm

8 Fragment open schaal, zwart gepolijst, maximum diameter 21 cm

6 Gladwandige pot met ingesnoerde voeten standing, maximum diameter 12,5 cm, hoogte 10,5 cm

15 Potfragment, gesloten model zwart gepolijst met maximum diameter 24 cm
Tekeningen J.C.A. Hulst ROB

Afbeelding 9. Tekeningen van aardewerk.

- De Romeinse vicus
(of kampdorp) van Cuijk.
- 1 Vicus
  - 2 Grafveld
  - 3 Gallo-Romeinse tempels
  - 4 Opgraving Grotestraat 18-22
  - 5 Fraterstraat
  - 6 Schoolstraat
  - 7 Lage Weidjes
  - 8 Deken van de Ackerhof
  - 9 Smidstraat

Afbeelding 10. De Romeinse vicus (of kampdorp) van Cuijk. (Uit: Cuijk, Een regionaal centrum in de Romeinse tijd).

Afbeelding 11. Dwarsdoorsnede van de Romeinse heerbaan naast de huidige Heerstraat, vlak bij de molen 'Jan van Cuijk'. Het wegdek tekent zich als een pakket grind in de wand van de bouwput af. De afstand tussen de houten paaltjes is een meter. (Uit: Cuijk, Een regionaal centrum in de Romeinse tijd).

Middeleeuwen

Uit de middeleeuwse periode (450- 1500 n.Chr.) zijn enkele aardewerkresten bekend van de Dassenburcht, die dateren uit de Karolingische tijd rond de 8e en 9e eeuw. Een enkel scherfje met Pingsdorferverfstrepen (ca. 10e tot 12e eeuw) heeft mogelijk te maken met ontginning van de velden vanuit het Kruisherenklooster uit St. Agatha.

De oudste vermeldingen van de naam Padbroek komen voor in akten uit de 14e eeuw. Daarin worden personen genoemd zoals Arnoldus van Padtbroeke (1337, 1342), Arnt van Padbroic (1369 tot 1389), Willem van den Padbroec (1378), joffer Griet van Padbroicke (1403) en Hillegunt van Padbroick (1404).

Meer gegevens zijn te vinden in het tijdschrift Merlet en in het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) in Grave.

Nieuwe Tijd (na 1500)

Uit archiefgegevens en oude landkaarten krijgen we een beeld van de latere bewoning. Op de Tranchot-kaart van 1804, de oudste topografische kaart van dit gebied samengesteld in opdracht van Napoleon, zien we boerderijen afgebeeld met namen als Grote Padbroek en Kleine Padbroek. Ook veldnamen zijn vermeld, en aanduidingen van het gebruik en de toestand van de velden.

Daaruit blijkt dat Padbroek toen voor ongeveer de helft ontgonnen was en in gebruik was als bouwland of weiland. De lagere moerasachtige streken en oude rivierlopen bleven onbenut of werden beplant met struiken en bomen. Ook was er toen nog veel heide. De oudste kadastragegevens vanaf ongeveer 1830 bevatten per perceel gegevens over de toestand van de bodem.

Tot slot

De wijk Padbroek is in de jaren tussen 1970 en 1980 grotendeels ontwikkeld en aangelegd als woongebied.

Destijds was er geen structureel beleid om terreinen vooraf te controleren op mogelijk aanwezige bewoningssporen uit vroegere tijden. De hierboven beschreven sporen zijn grotendeels ontdekt door amateurarcheologen. Zij meldden hun bevindingen aan de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB), tegenwoordig Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE).

Soms volgde professioneel onderzoek, echter vaak was daar geen gelegenheid voor of geen geld.

Het geschetste beeld over de oude bewoning is dan ook onvolledig. Het is best mogelijk dat er nieuwe ontdekkingen worden gedaan bij grondwerkzaamheden.

De Werkgroep Archeologie Cuijk wil dan graag worden ingeschakeld om de gegevens te onderzoeken, en daarmee de geschiedenis van de oude bewoning in Cuijk (en de wijk Padbroek) aan te vullen.

J. Koeling

Cuijk, april 2014

Werkgroep Archeologie Cuijk
Maasstraat 17
5431 EB Cuijk

e-mail: info@archeologiecuijk.nl